

Горнозавод
Финляндия
изобретения
К. Б. М. 1935р

491.99-5
7-49

0 4 MAY 2010

58

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ԼԵՋՈՒԻ

Ա. ՄԱՍՆ

ԳՐԵՑ

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՄԵԻԹ. ՈՒԽՏԷ

ՊԼՈՎԴԻԻ 1935

Տպ. «ՆԱՐ ՏԱՌ» Պլովդիւ Եսֆիմ Կրուել 27

491.99.5
Պ-79

491.99.5

40

8705 JUL 8 9

7-79

413

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ԼԵԶՈՒԻ

Ա. ՄԱՍՆ

ԳՐԵՑ

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՄԻԽԹ. ՈՒԽՏԷ

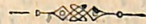
ՊԼՈՎԴԻԻ 1935

Տպ. «ՆՈՐ ՏՍ.Ո» Պլովդիւ

23 JUL 2013

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆԻ ՏԵՂ

Հայերէն լեզուի ուսուցումը լաւ հիմե-
րու վրայ դնելու և հայ ազան փոքր հասակէն
ուղիղ ու անխալ հայերէն խօսելու և գրելու
վարժեցնելու համար, անհրաժեշտ է որ հայերէն
քերականութեան տարերքը շատ կանուխէն սկսին
աւանդուիլ մեր ազգային վարժարաններու մէջ:
Երբ աշակերտը հայերէն վարժ կարդալ սորված
է կարող է արդէն իր լեզուին քերականական
կանոններուն տարրական գիտելիքներն ալ կա-
մաց կամաց իւրացնել, պայմանով որ անոնք
— քերականական կանոնները — տղոց մտքին
պատշաճեցուին ու դիւրուսոյց կերպով աւան-
դուին: Հայերէն աշխարհաբար ֆերականութեան
Ա. Մասը, զոր լոյս կ'ընծայենք, յատկապէս պատ-
րաստած ենք նախակրթարանի վերջին կարգե-
րու աշակերտներու համար, ջանալով կարելի
եղածին չափ պարզ ու դիւրըմբռնելի ընել քե-
րականական կանոնները տղոց մտքերուն: Խու-
սափելով քերականական ամէն տեսակ բարդ
խնդիրներէ ու մանրամասնութիւններէ՝ ընտրած
ենք այս Ա. Հատորիին համար ամէնէն նախնա-
կան ու դիւրիմաց կանոնները, յաջորդ հատոր-
ներու վերապահելով աստիճանական յառաջդի-
մութիւն ու լրացում, մը հայերէն ամբողջական
քերականութեան: Գրաւոր ու բերանացի հրա-
հանգները, զոր կցած ենք քերականութեան կա-
նոններուն՝ հայելի օրինակով բացատրելու և
լաւազոյն կերպով ըմբռնելու պիտի ծառայեն

29709 - 61

2

քերականական կանոնները:

Իբրև արդի աշխարհարարի քերականութեան անժխտելի հեղինակութիւն՝ այս գործիս մէջ մեզի առաջնորդ ունեցած ենք մասնաւորապէս Հ. Արսէն Այսրնեան՝ միշտ նկատի ունենալով նաեւ լեզուին զարգացումն ու ներկայ ժամանակին պահանջքը:

Պրովդիւ
15 Օգոստոս 1935

ՀԵՂԻՆԱԿԸ

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ԼԵԶՈՒԻ

Ա. ՏԱՐԻ

Ա. Դաս. — Հայերէն Քերականութիւն
1. Հայերէն Քերականութիւնը՝ հայերէն լեզուն ուղիղ հասկնալ և անսխալ խօսիլ կամ գրել կը սորվեցնէ:

Ա. Ընթերցուած. — Հայերէն Լեզուն

Ո՛րքան սիրուն է հայերէն լեզուն: Քաջահունչիւն ու դիւրասօս է ան: Իբ քերականութիւնը պայծառ, կանոնները որոշ են: Կը սիրեմ ես հայերէն լեզուն. մայրենի լեզուս է ան: Անով խօսած ու առաջին անգամ գրած են Ս. Սահակ ու Ս. Մեսրոպ: Հայերէնը ամենահին լեզուներէն մէկն է: Սիրով ու եռանդով պիտի սորվիմ մայրենի լեզուս՝ հայերէնը:

ՀՐԱՀԱՆԳ

1. Ուշադրութեամբ կարդացե՛ք ու անսխալ օրինակեցե՛ք վերի ընթերցուածը:

Բ. Դաս. — Գիր

2. Հայերէն լեզուն երեսունութը գիր ունի՝ որոնք են. ա բ գ դ ե զ է ը թ ժ ի յ ծ կ հ ձ ղ ճ Մ Յ Ե Ն Շ Ո Ս Շ Ո Ս Ս Ր Գ Լ Վ Բ օ ք:

3. Գիրք երկու տեսակ է ձայնաւոր եւ բաղաձայն:

4. Ձայնաւոր գրերը ութը հատ են, ա ե է ը ի ու օ:

5. Մէկալ երեսուն գրերը բաղաձայն կ'ըսուին:

Բ. Ընթերցուած. — Գրերու Գիւտը

Հին ժամանակ հայերը գիր չունէին, Դպրոցներու մէջ յունարէն ու ասորերէն գրերը կը գործածէին: Հայերէն գիր չըլլալուն՝ շատ նեղութիւն կը կրէին հին հայերը: Ս. Սահակ հայրապետն ու Ս. Մեսրոպ վարդապետը առաջիններն եղան որ մտածեցին հայերէն գիր գտնել: Ու շատ աշխատելէն ու յոգնելէն վերջ՝ հայերէն գրերը գտան՝ Քրիստոսի ծնունդէն յետոյ հինգերորդ դարուն սկիզբը: Ի՞նչ մեծ բարիք է սեպհական գիր ունենալը:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

2. Օրինակեցիք այս ընթերցուածը:

3. Բերանացի ըսե՛ք թէ ընթերցուածին բառերուն մէջ ո՞ր գրերը ձայնաւոր եւ ո՞ր գրերը բաղաձայն են:

Գ. Դաս. — Վանկ

6. Երբ մէկ կամ մէկէ աւելի գրեր մէկ հնչումով արտասանուին՝ վանկ մը կը կազմեն: Օրինակ, ափ, գիր, տղ, տուն, հագ:

7. Առանց ձայնաւոր գրի վանկ չի կազմուիր:

Գ. Ընթերցուած. — Կատու

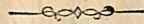
Մեծաքօսի պէս փափուկ են իր մազերը: Աչ-

քերը փայլուն ու արթուն: Պոչը երկայն ու շարժուն: Մաքրասէր կենդանի մըն է կատուն: Ամէն կերակուրէ վերջ՝ բերանն ու շրթունքները կը սրբէ իր թաթիկներովը: Երախտագէտ է զինքը կերակրողներուն ու բարեկամ՝ զինքը սիրողներուն հանդէպ: Կատուն տան մէջ օգտակար է. մուկերը կը ջնջէ:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

4. Օրինակեցիք այս ընթերցուածը եւ գծեցիք մէկ վանկ ունեցող բառերուն տակը:

5. Բերանացի ըսե՛ք մէկ, երկու, երեք եւ շատ վանկ ունեցող բառեր:

Դ. Դաս. — Բառ եւ խօսք

8. Բառը մէկ կամ մէկէ աւելի վանկէ կազմուած է և գաղափար մը կամ նշանակութիւն մը կը յայտնէ: Օրինակ, բալ, կարաս, խաճախ, յաղթանակել:

9. Խօսքը բառերու միացումն է և իմաստ մը կը յայտնէ: Օրինակ, ես նամակ կը գրեմ, թոյնը վանդակէն փախաւ:

Դ. Ընթերցուած. — Թիթեռնիկը

Ո՞ր սղան չի սիրեր սիրուն աղուօր թիթեռնիկը՝ սկիւ, խառուտիկ թեւերով: Հովի պէս արագ, փետուրի պէս թեթեւ՝ ծաղկէ ծաղիկ կը թռչի, անոյշ հիւթեր կը ծծէ, երէկ որք մէք անարգ, այսօր թաղուհի մը պճնազարգ: Բնութեան ազատ գաւազն է ան, ուրախ ու զուարթ:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

6. Օրինակեցիք վերի ընթերցուածը՝ բառերը գիծով մը իրարմէ գաճաղով: Օրինակ. Ո՞ր — Տղան

— չի — սիրեր — աղուոր — թիթեռնիկը — :

7. Բառեր միացնելով՝ խօսք կազմեցե՛ք բերանացի:

Ե. Դաս. — Առոգանութիւն

10. Առոգանութիւնը արուեստ մըն է, որ բառերը ուղիղ արտասանել կը սորվեցնէ:

11. Առոգանութեան նշաններն են, շեւս (') երկար ("), պարոյկ (°), որոնք միայն ձայնաւոր գրերու վրայ կը դրուին:

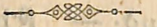
12. Շեւս կը դրուի ա՛յն վանկին վրայ, զոր բարձր կամ սուր կ'արտասանենք: Օրինակ. Պետրո՛ս, եկո՛ւր:

ՀՐԱՀԱՆԳ

8. Օրինակեցե՛ք հետևեալ խօսքերը եւ շեշտերը դրե՛ք, ուր որ պէ՛տ է:

Արչակ, դասք սորվէ: Տղաս, փողոցները մի խաղար: Երբեք սուա մի խօսիր, վարդուհի, գնա սոււն: Արմինէ, հաս եկուր: Բաւական է խաղալը: Տղաք, սոււն գացէք: Առ և կարդա սա գրքերը: Յառաջ չարժեցէք: Բայլ առաջ, օն:

Օրինակ. Տղա՛ք, տո՛ւն գացե՛ք:

9. Դաս. — Առոգանութիւն — երկար

13. Երկար նշանը կը դրուի ա՛յն վանկին վրայ, որ երկար կ'արտասանուի: Օրինակ. Ռե՛քան գեղեցիկ է. Սե՛անչելի՛ նկար:

ՀՐԱՀԱՆԳ

9. Օրինակեցե՛ք վարի խօսքերը եւ երկար նշանը

ունեցող բառերուն սակ զի՛ծ փաշեցե՛ք:

Ո՛հ, ի՛նչ անոյշ և ի՛նչպէս զով օղ է: Երանի՛ թէ դար ասոր. ինչե՛ր պիտի տեսնէր: Ի՛նչ ուժեղ մարդ է. ձեռքով հասա երկաթներ կը ծռէ: Ո՛րքան ծանր կը կշռէ սա բեռը. Զարմանալի՛ բան. փոքր գործիք մըն է, սակայն՝ տեսէ՛ք, ինչպիսի՛ կարեւոր գործեր կ'ընէ: Աւա՛ղ, արդէն փճացած է: Մե՛ղք:

Է. Դաս. — Առոգանութիւն — պարոյկ

14. Պարոյկ, որ հարցումի նշան ըսել է՝ կը դրուի հարցում եղած բառին՝ շեշտուած վանկին վրայ: Այսպէս. Ինչո՞ւ եկար. Ո՞վ գրեց. Խըն՞ձո՞ւր կ'ուզես թէ՛ սանձ:

ՀՐԱՀԱՆԳ

10. Օրինակեցե՛ք հետևեալ խօսքերը եւ պարոյկ դրե՛ք պահանջուած տեղերը:

Ինչպէս կը սորվիս դասը: Ով օգնեց քեզի: Որմէ վախցար, Սյս գիշերը քնացար: Քանի հոգի էիք: Իբր մեր առունը պիտի գաս. Ուսկից գնեցիք այդ սիրուն գիրքը: Պատյաի կ'երթաս թէ՛ այցելութեան: Ինչու կու լաս: Կարպիսը կը փնտոես թէ՛ Օննիկը:

Օրինակ. Ի՛նչպիս կը սորվիս դասը:

Ը. Դաս. — Ե ձայնաւոր

15. Ե ձայնաւորը՝ երկու բաղաձայններու մէջտեղ՝ է-ի պէս կը հնչուի: Օրինակ. Սեղան, վերջին, թիթեռնիկ:

16. Ե ձայնաւորը՝ բառերուն սկիզբը երբնական հնչումը (իւ կամ յէ) կը պահէ: Օրինակ. Երկու, Երկինք, Ե՞րբ:

ՀՐԱՀԱՆԳ

11. Օրինակեցե՛ք վարի խօսքերը եւ գիծ փաշե-
ցե՛ք ա՛յն բաներուն սակ, որոնց մեջ Ե գիրը՝ Է կը
հնչուի:

Վերաբերուէ կոճկէ՛, սղա՛ս: Ս. Մերոսպ գաաւ-
հայ գրերը: Վերջինը՝ առաջին պիտի ըլլայ: Ո՞ր
սեղանին կ'ըսենք եռոտանի: Ձեր սեղը նե՞ղ է: Ա-
տիկա վերի արտի ցորեն է: Ի՛նչ գեղեցիկ նկարներ
կը ցուցադրէք: Կրնա՞ք ըսել թէ ի՛նչ արժեց ինձի
այս գործը:

Օրինակ. Վերարկուդ կոճիկ՛, սղա՛ս:

12. Գտե՛ք բաներ, որոնց մեջ Ե ձայնաւորը իր
բնական հնչումը կը պահէ:

Թ. Դաս. — Ո ձայնաւորը

17. Ո ձայնաւորը՝ միայն բառերուն սկիզ-
բը իր յատուկ հնչումը (ՈՒՈ կամ ՎՈ) կը պահէ:
Այսպէս. Որդ, Ոսկի, Որկոր:

18. Ո ձայնաւորը՝ բառերուն մէջ Օ կը կար-
դացուի: Օրինակ. Գոց, Փոզոց:

Ե. Ընթերցուած. — Որք Տղան

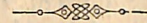
Ուրբերը բոպիկ, զգեսաները պատուած՝ տան
մը անկիւնը կեցած էր որք սղան: Ո՛չ հայր ունէր,
ս՛չ ալ մայր: Տխուր արտում կը նայէր անցնողնե-
րուն: Խեղճ սրբուկն անօթի էր: Բարի տիկին մը,
որ անկէ կ'անցնէր՝ սղորմեցաւ թշուառ սրբին, Իր
սունը տարաւ զայն, կերակուր ու հագուստ տուաւ
և իր որդեգիրն ըրաւ:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

13. Օրինակեցե՛ք վերի ընթերցուածը եւ ստո-

րագծեցե՛ք ա՛յն բաները, որոնց մեջ Ո գիրը իր յա-
տուկ հնչումը (ՎՈ) կը պահէ:

14. Բերանացի օրինակներ գտե՛ք այնպիսի բա-
ներու որոնց մեջ Ո ձայնաւորը Օ կը հնչուի:

Ժ. Դաս. — Ու-ի հնչումը

19. Երբ Ու բառի մը մէջ՝ ձայնաւոր գրէ
մը առաջ ըլլայ՝ Վ-ի նման կը հնչուի: Օրինակ.
Նուարդ (կարդա՛ Նվարդ), զուարթ (կարդա՛
զվարթ), պատուէր (կարդա՛ պատվէր):

Ձ. Ընթերցուած. — Մեակը

Ամառուան սաք օրերուն, երբ ամէն մարդ
չուք ու զովութիւն կը փնտռէ, մշակը՝ ձեռքը մա-
ձին՝ արար կը հերկէ, Արեւը կ'այրէ, քրտինքը
կայլակ կայլակ կը հոսի իր ձակատէն վար: Ի՛նչ
փոյթ, Ձուարթ ձայնը ձգած՝ ան հոռովել կ'երգէ և
արտին մէկ ծայրէն միւսը կ'երթեւեկէ: Օրհնուած
է մշակին աշխատանքը, պաղաբե՛ր են անոր քրտին-
քի ազնուական կաթիլները: Ձէ՞ որ մէկին դէմ
տասը պիտի հնձուի յետոյ:

ՀՐԱՀԱՆԳ

15. Օրինակեցե՛ք այս ընթերցուածը եւ ընդգծե-
ցե՛ք ա՛յն բաները, որոնց մեջ Ու Վ կը հնչուի:

ԺԱ. Դաս. — Յ Գիրը

20. Յ գիրը՝ բառերուն սկիզբը կակուղ Է-ի
մը պէս կը հնչուի: Օրինակ. Յեսան, Յակոբ,
Յարմար:

21. Յ գիրը՝ մէկ վանկէ աւելի բառերուն

վերջը չի կարգացուիր: Այսպէս. Ծառայ, Հաւաքածոյ:

22. Յ գիրը՝ քանի մը մէկ վանկ ունեցող բառերու մէջը կէս Խ-ի պէս կը հնչուի: Օրինակ. Հայ, Խոյ. Իսկ քանի մը միավանկներու վերջն ալ չի կարգացուիր: Օրինակ. Կայ, Լայ, Տայ:

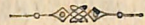
Է. Ընթերցուած. — Խելօք Տղան

Յովհաննէս խելօք աղայ մըն է. կը յարգէ իր ծնողքն ու սուսուցիչները և անոնց կը հնազանդի. Դպրոցի մէջ աշխատասէր ու յառաջադէմ է. Գըրքերն ու տեարակները մաքուր են. Հոգ կը տանի նաև իր զգեստներուն, որոնց վրայ բիծ մ'անգամ չկայ: Բոլոր ընկերներուն կը յարմարի Յովհաննէս և ամէնքը զինքը կը սիրեն: Յուսալից ապագայ մ'ունի Յովհաննէս:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

16. Օրինակեցիք վերի ընթերցուածը եւ գծեցիք ա՛յն բառերուն տակ, որոնց սկիզբի Յ-ն Հ կը կարդացուի:

17. Մեյրեկ բառ գտեք, որոնց վերջի Յ գիրը չի կարդացուիր:

ԺԲ. Դաս. — Տողադարձ

23. Տողադարձ կ'ըսուի՝ բառի մը մէկ մասը՝ մէկ տողէն միւսը անցնելուն:

24. Տողադարձի ընդհանուր կանոնն է՝ բառերը վանկ վանկ զատել: Օրինակ. Տես-նել, աւլիք, գեղ-գեղել:

25. Երբ բառի մը մէջ բաղաձայն գրերու մէջտեղ Ը կը հնչուի՝ տողադարձի ժամանակ այդ Ը-ն կը գրուի: Օրինակ. Մկրտա՝ մրկ-րտա, Բրթմնջել՝ Բրթ-մրն-ջել:

26. Տողադարձ ընելու ատեն՝ տողին ծայրը տա՛ նշանը (-) կը գրուի, որ ենթամնայ կ'ըսուի:

ՀՐԱՀԱՆԳ

18. Գրեցիք հետեւեալ խօսքերը՝ տղայարձի կանոնին համեմատ բառերուն վանկերը գիծով մը իրարմէ գտնելով:

Ծողիկները նաճելի են իրենց գոյնովն ու հոտովը: Ամէն անասուն՝ պաշտպանուելու համար զէնք ունի. առիւծը՝ ժանիք, եղը՝ եղջիւր, մեղուն՝ խայթոց: Մարդիկ՝ գոյնի կողմանէ չորս ցեղի կը բաժնուին. ճերմակ ցեղ, սև կամ խափշիկ ցեղ, դեղին ցեղ, պղնձագոյն ցեղ: Ասիա՝ երկրիս հինգ մասերու մէջէն ամէնէն բազմամարդն է:

Օրինակ. Ծաղիկ-նե-րը հա-նե-լի են:

ԺԳ. Դաս. — Ուղղագրութիւն

27. Ուղղագրութիւն կը նշանակէ՝ բառերը անսխալ կամ ուղիղ գրել:

28. Ուղղագրութեան ամէնէն կարեւոր կանոնները հետեւեալներն են.

Ա. Բառերը Ա. ձայնաւորով չեն վերջանար, այլ Յ մը կ'աւանդեն: Օրինակ. չ'ըլլար գրել ընծա այլ պէտք է գրել՝ ընծայ: (Ձարտուղիները յետոյ պիտի սորվինք):

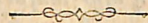
29. Ե. — Ե ձայնաւորը բառին վերջը չի գրուիր:

ՀՐԱՀԱՆԳ

19. Գրեցե՛ք վարի խօսքերը՝ բառերուն սխալ ուղղագրութիւնը շփե՛րով:

Եղբայրս քաղաք կ'երթա, Հայրդ քեզի ընծա պիտի տա: Կովը կը բռնաչե. Ամէն մարդ ասոր վերա պիտի հիանա: Տղան արդէն սոք ելեր կը քալի: Եթէ ինքը չգա՝ ես պիտի երթամ իրեն. Խաբեքա և անպիտան մարդը՝ պատուաւոր մարդիկն իրմէ կը հեռացնե:

Օրինակ. Եղբայրս քաղաք կ'երթայ:

ԺԳ. Դաս.— Ո եւ ը ձայնաւորները

30. Ո.— Բառերը Ո ձայնաւորով չեն վերջանար, ալ թ մը կ'առնուն: Օրինակ. Չի գրուիր յարգո՝ ալ պիտի գրուի՝ յարգոյ, սխալ է գրել հաւաքածո, պէտք է գրել՝ հաւաքածոյ:

31. Ը.— Ը ձայնաւորը՝ քանի մը բացառութիւններէ զատ՝ բառերուն մէջ չի գրուիր: Օրինակ. Չ'ըլլար գրել՝ խընձոր, ալ գրելու է՝ խնձոր, պէտք չէ գրել՝ սիրցընել, ալ գրելու է՝ սիրցնել:

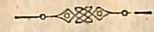
ՀՐԱՀԱՆԳ

20. Օրինակեցե՛ք հետեւեալ խօսքերը՝ անոնց մեջի բառերուն ուղղագրութիւնը շփե՛րով:

Երէկ ժամ մը զընդակ խաղացինք: Դչխո՝ թա-

գուհի ըսել է, իսկ արքա՝ թագաւոր. Հօրեղբայրը նամակադրոշմի գեղեցիկ հաւաքածո մը ունի, Հիմայ դասը սորվէ՝ յետոյ ալ կը խաղաս. Գաղղիո մայրաքաղաքը Պարիս է: Վաղը երեկո դըպրոցական շքեղ հանդէս մը կայ: Կացըէ ե՛րբ պիտի դադրեցնես:

Օրինակ. Երեկ ժամ մը զնդակ խաղացինք:

ԺԵ. Դաս.— Անուն կամ Գոյական
32. Անունը կամ Գոյականը բառ մըն է, որ անձ, անասուն կամ իր կը ցուցնէ: Օրինակ. Մայր (անձ), Շուն (անասուն). Մառ (իր):

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

21. Գրեցե՛ք վարի խօսքերը եւ usրագծեցե՛ք անձ (մարդ) ցուցնող բառերը:

Մայրիկը կերակուր կ'եփէ: Եղբայրդ խանութը կ'աշխատի. Ատաղձագործը աթոռ կը շինէ: Թագաւորը իր երկրին վրայ կ'իշխէ. Ոստիկանը քաղաքին պահպանութիւն կ'ընէ: Ո՞վ է ձեր դպրոցին ուսուցիչը: Այս զինուորը քաջութեան նշան ստացած է: Գոյրս ու քեռեկինս վաղը պիտի մեկնին դէպ ի վիեհնա:

22. Բերանացի ըսե՛ք թե վարի բառերէն ո՞րը անձ, անասուն կամ իր կը ցուցնէ:

Իշխան, նաւակ, եղ, սուն, կատու, հաց, հայր, աղախին, առիւծ, կացին, փայտ, պապ, գոմէշ, գիրք, վարդ, ճագար, հացագործ, սեղան, մատ, այծ:

38. Գոյական մը եզակի է՝ երբ մէկ հաս կը ցուցնէ: Օրինակ. Տուն, լեակ. յոնակի է՝ երբ մէկէ աւելի կը ցուցնէ: Ինչպէս՝ Տներ, լեակներ:

39. Միավանկ (այսինքն՝ մէկ վանկ ունեցող) բառ մը յօքնակի կ'ըլլայ, երբ ծայրը եր աւելցնենք: Այսպէս. խոտեր, բոյն՝ բոյներ:

Թ. Ընթերցուած. — Ստախօսին Պատիժը

Հովիւ աղայ մը կար, անունն էր՝ Միհրան: Օր մը ուզեց կատակ ընել իր ընկերներուն: Ու ըսկսաւ ամբողջ ուժովը պոռալ. «Գայլ կայ, գայլ կայ, չուտով հասէք օգնութեան»: Լ'նկերները վազելով՝ չուտով հասան օգնութեան, բայց՝ ո՛չ գայլ գտան, ո՛չ ալ գազան: «Կատակ էր», ըսաւ ստախօս աղան: Ուրիշ անգամ մըն ալ իրական գայլեր եկան և այս անգամ ո՛րքան պոռուց կանչեց՝ ոչ ոք օգնութեան եկաւ: Ու գայլերէն պատառ պատառ եղաւ ստախօս Միհրան:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

27. Օրինակեցիք այս ընթերցուածը եւ եզակի անուններուն (յասուկ կամ հասարակ)սակ գիծ քաշեցիք:

28. Յոնակի ըրեք բերանացի հետեւեալ միավանկ բառերը.

Հաց, բաշ, կով, ձի, գամ, բակ, փարչ, գետ, լիճ, ծառ, խոզ, կին, մաս, աչք, մազ, լուծ:

ԺԹ. Դաս. — Բազմավանկներուն յոնակին

40. Բազմավանկ, այսինքն՝ շատ վանկ ունեցող բառ մը յօքնակի կ'ըլլայ, երբ ծայրը ներ աւելցնենք: Օրինակ. Աթոռ՝ աթոռներ, վառարան՝ վառարաններ, արխալաւած՝ արխալաւածներ:

41. Անձայն յով վերջացող բառերը, երբ յօքնակի ընենք՝ յ գերը կը ջնջուի: Այսպէս. ծառայ՝ ծառաներ, արհայ՝ արհաներ:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

29. Օրինակեցիք վարի խօսքերը եւ յոնակի անուններուն սակ գիծ քաշեցիք:

Շատ մը անասուններ խոտով կը կերակրուին: Առիւծը՝ անասուններուն թագաւորն է, Արեւուն տաքութիւնը՝ պտուղները կը հասունցնէ: Տիգրան Մեծ՝ Հայերուն թագաւորն էր: Փոթորիկը՝ ծառերն արմատէն կը հանէ: Տղայ մը՝ իր ծնողներուն ու դաստիարակներուն հնազանդելու է, Անմիաբանութիւնը՝ ազգեր կը կործանէ:

30. Բերանացի յոնակի ըրեք հետեւեալ բազմավանկ բառերը:

Վաճառական, իշխան, թագուհի, վանդակ, ծաղիկ, տերեւ, մատանի, կօշիկ, գուլթան, քառաթանի, մարզադէտին, հաւաքածոյ:

Ի. Դաս. — Հօլով եւ Հօլովում

42. Հօլով. — Անունի մը վերջաւորութեան փոխուելուն հօլով կ'ըսենք, որուն բայն է՝ հօլովել. Օրինակ. բաժակ՝ բաժակի, ծով՝ ծովու:

43. Հօլովները վեց հատ են. 1. Ուղղական, 2. Հայցական, 3. Սեռական, 4. Տրական, 5. Բացառական, 6. Գործիական:

44. Հօլովում. — Հայերէն աշխարհաբարի մէջ բառերը չորս կերպով կրնան փոխուիլ. այսինքն՝ հօլովուիլ, որոնց հօլովում կ'ըսենք: Օրինակ. Հաց՝ կ'ըլլայ հացի, մարդ՝ մարդու, գիշեր՝ գիշերուան, նեղութիւն՝ նեղութեան:

45. Առաջին հօլովում. — Առաջին հօլովման եզակի սեռականը կ'ըլլայ ի: Օրինակ. ծառ՝ ծառի:

Եզակի	Յոսնակի
Ուղղակ. Հայց. ծառ	ծառեր
Սեռ. Տրակ. ծառի	ծառերու
Բացառ. ծառէ	ծառերէ
Գործիակ. ծառով	ծառերով

46. Անուններուն մեծ մասը Ա. Հօլովման պէս կը հօլովուի:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

31. Օրինակեցեք վարի խօսքերը՝ հոյրվում բառերուն սակ զիծ ֆաշեղով:

Փայտահատը՝ փայտի դէզի մը քով նստած էր. Բաջազործ մարդը՝ զեղեցիկ պսակով կը պսակեն. Չորս ձայնով երգին քառաձայն կ'ըսենք: Լաւ շաքարները՝ սիրուն տուփերու մէջ կը դնեն: Թըռչունները՝ բազէներով կ'որսացուին:

32. Բերանացի հոյրվեցեք հետեւեալ բառերուն եզակին ու յոսնակին.

Բակ, սեղան, որսորդ, ծակ, դաւաթ, սագ, գառնուկ:

ԻԱ. Դաս. — Երկրորդ Հօլովում

47. Երկրորդ հօլովման եզակի սեռականը կ'ըլլայ՝ Ոի: Օրինակ. Ծով՝ ծովու.

Եզակի	Յոսնակի
Ուղղ. Հայց. ծով	ծովեր
Սեռ. Տրակ. ծովու	ծովերու
Բացառ. ծովէ	ծովերէ
Գործիակ. ծովով	ծովերով

48. Բ. Հօլովման տակ կ'երթան շատ մը (մեծ մասով միավանկ) բառեր:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

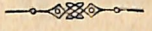
33. Օրինակեցեք վարի խօսքերը եւ հոյրվում բառերուն սակ զիծ ֆաշեցեք

Սյս քմբիչը՝ ձիու մը սյծն ունի. Մարդ մարդու օգտակար է: Այդ խօսքը՝ արեւու պէս պայծառ է. Ծովու վրայ նաւով կը ճամբորդենք: Չլացող տղուն կաթ չեն տար: Հայերէնը՝ Հայուն լեզուն է. Արջու ձագին՝ թոժիւն կ'ըսեն. Իմաստուն առած է թէ. «Չուկը գլխէն կը հտտի»: Կովու կաթը կը սիրես՝ թէ սլխարի կաթը:

34. Բ. Հոյովման պես հոյովեցեի վարի բա-
ները:

Դար, գլուխ, էշ, սողայ, շահ, դի, արեւ, հաւ:
Օրինակ. Դար՝ դարու, գրախ՝ գրխու, էշ՝ իշու:

ԻԲ. Դաս. — Երրորդ Հոլովում

49. Երրորդ Հոլովման եզակի սեռականը
կ'ըլլայ - ՈՒՍՆ: Օրինակ. Օր՝ օրուան:

Եզակի   Յոսնակի

Ուղղ. Հայց. օր   օրեր

Սեռ. Տրակ. օրուան   օրերու

Բացառ. օրէ կամ օրուրնէ   օրերէ

Գործիակ. օրով   օրերով

50. Գ. Հոլովման տակ կ'երթան ժամանակ
ցուցնող անունները:

Ժ. Ընթերցուած. — Չմեռը

Տարուան չորս եղանակներէն մէկն է ձմեռը:
Հազիւ աշունը կ'անցնի՝ ձմեռուան ցրտութիւնը
արդէն զգալի կ'ըլլայ: Դեկտեմբեր ամսէն մինչեւ
Մարտ կը տեւէ: Չմեռուան գեղեցկութիւնը՝ իր
սպիտակ ձիւնն է: Տղաք ձիւնէ գնդակ կը խաղան,
կը սահին և կամ չմուշկով կը չմչկեն սառոյցին
վրայ: Չմեռ ժամանակ՝ գիշերները ցորեկներէն եր-
կար կ'ըլլան:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

35. Օրինակեցեի վերի ընթերցուածը եւ զիծ
ֆաշեցեի Գ. Հոյովման տակ գացող (ժամանակ ցու-
ցնող) անուններուն տակ:

36. Բերանացի հոյովեցեի յայտնող բառերը Գ.
Հոյովման պես:

Շարաթ, իրիկուն, գիշեր, անգամ, երէկ, վա-
ղը, այսօր:

ԻԳ. Դաս. — Չորրորդ Հոլովում

51. Չորրորդ Հոլովման եզակի սեռականը
կ'ըլլայ՝ - ԵԱՆ (Է - ԱՆ): Օրինակ. Տէրութիւն՝
տէրութեան, շուն՝ շան:

Եզակի   Յոսնակի

Ուղղ. Հայց. տէրութիւն   տէրութիւններ

Սեռ. Տրակ. տէրութեան   տէրութիւններու

Բացառ. տէրութենէ   տէրութիւններէ

Գործիակ. տէրութեամբ   տէրութիւններով

52. Գ. Հոլովման տակ կ'երթան բոլոր
ութիւն վերջացող անունները և ուրիշ քանի մը
զարտուղի բառեր, որոնց եզակի սեռականը -ԵԱՆ
կամ - ԱՆ կ'ըլլայ: Ինչպէս. Ծնունդ՝ ծննդեան,
տուն՝ տան:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

37. Օրինակեցե՛ք վարի խօսքերը՝ Դ. Հոյնականի
սակագող անունները *usurpationibus*։

Մարդ՝ իր ծանրութեան համեմատ ոչ թ ունե-
նալու է։ Փողոցին մէջ աղաք ջարութենէ աւելի՝
չարութիւն կը սորվին։ Սպիտակ ցեղը՝ մաքի ուշի-
մութեամբ սեւամորթ ցեղը կը զերազանցէ։ Քրիս-
տոսի ծննդեան սօնը՝ մեծագոյն սօներէն մէկն է։
Համեստութիւնն է աղջկան մը զարդը։ Չիւնը՝ նախ
լերան զազաթը կ'իջնայ։

38. Դ. Հոյնական պէս հոյնականի հետեւեալ
բառերը։

Զօրութիւն, բարձրութիւն, ժողովուրդ, կոր-
ծանում, առն, լիռ, ձուկ, շուն։

Ի՛ Դաս. — Չարսուղի Հոյնականներ

53. Ընդհանուր կանոնէն սարքեր կերպով
կը հոյնականին հետեւեալ Չարսուղիները։

54. Ի վերջացող բառերը. Հոգի՝ հոգւոյ,
գինի՝ գինւոյ։

55. Ազգականութիւն ցուցնող բառերը.
Մայր՝ մոր, հայր՝ հոր եւն։

56. Ասուած՝ կ'ըլլայ Ասուծոյ, կայսր՝
կայսեր, սէր՝ սիրոյ, սէր՝ սիրոյ եւն։

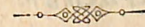
ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

39. Օրինակեցե՛ք վարի խօսքերն ու *usurpa-*
tionibus զարսուղի կերպով հոյնականաց բառերը։

Որդւոյ մը պարաքն է՝ իր ծնողքին հնազան-
դիւ։ Ամէնէն մեծ յաղթութիւնը՝ թշնամւոյն նե-
րեւն է։ Ինչո՞վ կրնայ փոխարինուիլ հօր ու մօր
սէրը։ Չիթենւոյ ճիւղը՝ խաղաղութեան խորհրդա-
նիչ է։ Ամբողջ օրեկերքը՝ Սասունոյ ձեռագործն է։
Տիրոջ ակնարկը՝ ծառային հրամանն է։

40. Բերանացի լսելի յայտնող բառերուն եզակի
սեռականը։

Գօտի, եկեղեցի, գիւղացի, գարի, տարի, եղ-
բայր, հօրաքոյր, կին, լոյս, անկողին։

Ի՛ Դաս. — Յօդ

57. Յօդ կ'ըսուի այն գիրը կամ մասնիկը,
որ անունի մը վերջը գրուելով՝ զայն կ'որոշէ։
Օրինակ. Անորոշ է, երբ ըսեմ՝ տուն, քաղաք.
բայց որոշ կ'ըլլայ, երբ ըսեմ՝ տունը, քաղաքը։

58. Յօդը երկու տեսակ է. Որոշիչ և անորոշ։

59. Որոշիչ յօդ. Որոշիչ յօդ կը կոչուին
Ը և Ն գրերը։

60. Ը կը գրուի բաղաձայն գրով վերջա-
ցած բառերուն ձայրը։ Օրինակ. Մասիս՝ մա-
սիսը, բակ՝ բակը, շուն՝ շունը։

61. Ն կը գրուի ձայնաւոր գրով և անձայն

յ-ով վերջացած բառերուն ծայրը: Օրինակ.
Ձի՝ ձին, մեղու՝ մեղուն, ծառայ՝ ծառան:

ԺԱ. Ընթերցուած. — Հացը

Գիտէ՞ք, տղաք, թէ ո՛րչափ աշխատանք պէտք է, մինչեւ որ մեր կերած հացը պատրաստուի: Նախ մշակը սերմը կը ցանէ, արտը կը հերկէ ու կը ափանէ, երբ ցորենը բարձրանայ՝ քանի մ'անգամ կը ջրէ զայն, ինկ երբ հասուննայ՝ գերանդիով կամ մանգաղով կը հնձէ ու սայլերով տուն կը կրէ: Յետոյ հաւաքուած օրանը կը կամնէ, ցորենը պարկերով ջաղացք կը տանի, աղալ կու տայ և ալիւր կ'ըլլայ: Տան աիկինն ալ ալիւրը շաղուած՝ փուռը կու տայ, ուր կ'եփի և հաց կ'ըլլայ:

ՀՐԱՀԱՆԳ

41. Գրեցե՛ք վերի ընթերցուածը եւ usորագծեցե՛ք որոշիչ յոդերը:

ԻՉ. Դաս. — Անորո՛ւ յոդ

62. Անորո՛ւ յոդն է մը:

63. Մը կը դրուի ամէն անորոշ գոյականէ վերջ՝ զայն մասամբ մը որոշելու համար: Օրինակ. Տուն՝ տուն մը, գիրք՝ գիրք մը:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

42. Օրինակեցե՛ք վարի խօսքերը եւ ակնորոշ յոդերն usորագծեցե՛ք:

Մտանքն տերեւ մը փրցուցի. Այս դանձր՝ արտի մը մէջէն գտնուեցաւ: Այդ ալ բարիք մըն է. Այսպիսի խողովէ մը՝ լաւ գինի չ'եղլեր: Այն խեղճ աղքատը անգամ մը տեսա՞ր: Յաղթական զինուորը՝ արժանի է պատուանշանի: Աշակերտի մը նիշերը՝ իր աշխատանքին արդիւնքն են:

43. Հետեւեալ խօսքերուն մեջ կետերուն տեղը ակնորոշ յոդ դրե՛ք բերանացի:

Մեր դասարանին մէջ անմրցելի աշակերտ . . . կայ, ինծի հասցէ . . . տուր: Գուն դեռ տղայ . . . ետ, Աշխէն բարի աղջիկ . . . է, Հայրիկը՝ Սոնային գլխարկ . . . գնեց, Ձեր տունը հիւր . . . եկաւ, Հրա՛յր, գրադարանէն գիրք . . . բեր: Մօր մէդ լուր . . . առի՞ր:

Իէ. Դաս. — Ածական - Որակական ածական

64. Ածական. — Ածականը բառ մըն է, որ գոյականէն առաջ կը դրուի և անոր մէկ յասկութիւնը կամ անոր ի՛նչպէս ըլլալը կը ցուցնէ: Օրինակ. Հասուն պտուղ, կարմիր խնոր, բարի զաւակ:

65. Ածականը ո՛չ թիւ, ո՛չ ալ հոլով ունի. յոդ չ'առնուր և անփոփոխ կը մնայ: Այսպէս. Մեծ տուն, սիրուն զգեստը, ուրի՛ւ տղաք:

66. Ածականները հինգ տեսակ են. Որակական, Յուցական, Սացական, Թուական, Անորո՛ւ:

67. Որակական ածական.~ Որակական ածականը անունի մը ի՞նչպէս ըլլալը կը ցուցնէ և ի՞նչպէս հարցումով կը գտնուի: Օրինակ. Գեղեցիկ զարդ. ի՞նչպէս զարդ ~ գեղեցիկ:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

44. Օրինակեցիք հետեւեալ խօսքերը եւ որակական ածականներն usորագծեցիք:

Քաջ աչակերտը՝ կը վարձատրուի: Անկեղծ բարեկամը՝ կը փնտռուի: Գէր՝ անասունը մորթելու համար է: Սուր դանակը՝ չաւ կը կտրէ: Սեւ գոյնը՝ հաճելի չէ: Ճերմակ շուշանը՝ մաքրութեան օրինակ է: Լաւ հունձք կու տայ՝ միայն պարարտ հողը: Կաշաղակը՝ շատախօս թռչուն մըն է: Սոխակը հիանալի ձայն ունի:

45. Վարի բառերուն գոյնը ցուցնող յարմար ածական գտիք եւ խօսք մը շինեցիք:

Թանաք, կաւիճ, գրատախտակ, թուղթ, քարածուխ, խոտ, երկինք, ծով, նարինջ, սկիւտ, ծաթ, անրեւ, կիր, կաթ:

Օրինակ. Կարմիր քանաֆոյ կը գրեւ:

Ի՛լ. Դաս. — Յուցական Ածական

68. Յուցական ածականները յոյց կու տան ա՛յն անունները, որոնց վրայ կը խօսուի:

69. Յուցական ածականներն են. Այս, այդ, այն: Այս կը գործածուի մեզի ամէնէն մօտ առարկայի, այդ՝ քիչ մը հեռու. և այն՝ ամէնէն հեռու եզրողին համար:

70. Յուցական ածականէն ետքն եկող գոյականը՝ ն կամ ի՛ յողը կ'աւելու: Օրինակ. Այս գրիչը, այդ մեղուն, այն տունը:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

46. Օրինակեցիք յաջորդ խօսքերը եւ ցուցական ածականներուն սակ զի՞ծ փաշեցիք:

Այն աչակերտը, որ դատը չի սորվիր, կը պատժուի: Այս սենեակը վարձու կու տանք: Սյդ գիրքը քանի՞ զնեցիք: Այս գրիչը դպրոցական յիշատակ է: Այն ծառը, որ պտուղ չի տար՝ կը կըտրուի ու կրակ կը նետուի: Այդ ծառը խնձորենի, իսկ այս՝ շագանակենի է: Այն տունը ազգասներուն համար բաց է:

47. Յուցական ածական դրեք քերականի վարի կիսերուն տեղը:

. . . նոր գլխարկը: . . . բարձր աչտարակը:
. . . փոքրիկ կատուն. . . շունը խածած է: . . .
շրջանակը ոսկեղօծ է: . . . ծառան հաւատարիմ է:
. . . խաղողը ս՛րբան անոյշ է: . . . մարդիկը
ս՛ր երկրէն կու գան:

ԻԹ. Դաս.— Ասացական Ածական

71. Ասացական ածականները գոյականի մը որո՛ւն ըլլալը կը ցուցնեն:

72. Ասացական ածականներն են:

Եզակի

Յոգնակի

Իմ, քու, իւր
(իր, անոր)

Մեր, ձեր, իրենց
(անոնց)

73. Իմ, քու, իւր ստացական ածականներուն վերաբերող գոյականները՝ ս, դ, ց կամ ը գրերը կ'առնուն իրենց վերջը, որ դիմացոյց կ'ըսուին. իսկ մեր, ձեր, իրենց-ի վերաբերողները՝ ց կամ ը կ'առնուն: Օրինակ. իմ ձեռքս, քու մազդ, իւր (անոր) դէմքը. մեր, ձեր, իրենց (անոնց) գլխարկը:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

48. Օրինակեցիք հետեւեալ խօսքեր եւ ստացական ածականներն ստորագծեցիք:

Իմ հագուստս նոր է: Քու տնտրակդ պատուած է: Իւր աղգականները հարուստ են: Մեր դասարանը վերի յարկին մէջն է: Ձեր հայրը երէկ քաղաք վերադարձաւ: Իրենց տղան դպրոցին մէջ առաջինն է: Իմ գրիչներս ու քու մատիտներդ մեր դասարանը մնացին: Ձեր քոյրերը իմ ծնողքիս հետ պտոյտի գացին: Իրենց խանութն է ստիկա:

49. Յարմար ստացական ածական դրիք քերականացի վարի կիտրունն սեղ:

Սմբատ . . . եղբայրս է: Անոնք . . . գրքերդ են: Փռոտնձեմ . . . քոյրն է: Այս բարձր չէնքը . . . վարժարանն է: Երէկ կ'ըսէիք թէ ատոնք . . . բարեկամներն են: Ո՞ւր է . . . կարկինս և ո՞ւր են . . . պայուսակները:

Լ. Դաս.— Թուական Ածական

74. Թուական ածականները անուան ֆանի՛ հաս, կամ ֆաներորդ և կամ ֆանիական ըլլալը կը ցուցնեն: Օրինակ. Մէկ սեղան, տասը գնդակ, երկրորդ դասարան, հինգական ընկոյզ:

ԺԲ. Ընթերցուած.— Երկու ընկերներ

Տիգրան և Վահան երկու դասընկեր էին: Առաջին անգամ զիրար ճանչցան դպրոցամուտին օրը: Տիգրան ութը տարեկան, իսկ Վահան ինը տարեկան էր: Ունէին երեքական եղբայր և առողջ ու կայտառ էին: Դժբախտ դէպք մը պատճառ եղաւ որ այս երկու ընկերներն՝ ըլլան երկու սրտագին բարեկամներ: Ահա թէ ի՛նչպէս: Օր մը՝ խաղալու ժամանակ՝ Վահան բարձր տեղէ մը վար ինկաւ ու մէկ սրունքը կտարեց: Երեք ամիս ստիպուեցաւ հիւանդանոց պսակիլ ու դարմանուիլ: Այս միջոցին՝ իր ընկերը Տիգրան, օրը երկու անգամ այցելութեան կ'երթար ու առած դասերը անոր կը պատմէր, որով իր դասերէն ետ չէր մնար Վահան: Չորրորդ ամսուան սկիզբը, երբ Վահան առողջացած հիւանդա-

դանոցէն սուսն վերադարձաւ՝ իր առաջին դործն եղաւ այցելութիւն մը աալ իր սիրելի ընկերոջ և բարեկամին՝ Տիգրանի և սրտանց շնորհակալ ըլլալ անոր:

50. Օրինակեցիք վերի ընթերցումը եւ քուական աստիակներուն սակ զի՞ծ քաշեցիք:

51. Վարի խօսքերուն մեջ կէտերուն տեղ քուական աստիակ դրեք:

Եղբայրս . . . տարեկան ու քոյրս . . . տարեկան է: Շաբաթը . . . օր ունի: Առտու ժամը . . . ին դասերը կը սկսինք ու իրիկուն . . . ին կ'աւարտենք: Մէկ օրը . . . ժամ ունի, իսկ մէկ ժամը . . . վայրկեան՝ Մեր վարժարանին . . . կարդին մէջ վկայական կու տան: Հայրս մեզի . . . նուէր տուաւ: Տան . . . յարկէն վար ինկաւ:

ԼԱ. Դաս. — Անորո՞ւ Ածական

75. Անորո՞ւ աստիակները անորոջ իմաստ մը կու տան անունին: Օրինակ. Ամէն աղայ, ուրի՞ւ տուն, քանի մը գիրք:

76. Անորո՞ւ աստիակներն են. Ամէն, բոլոր, ամէն մէկ, ուրի՞ւ, միւս, միեւնոյն, քանի մը, այսչափ, այդչափ, այնչափ, քանի՞, ո՞ր, ի՞նչ, եւայլն:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

52. Օրինակեցիք հետեւեալ խօսքերը եւ ակնորոշ աստիակներն ասորագծեցիք:

Բոլոր մարդիկ իրարու եղբայր են: Թող ամէն աշակերտ ջանայ առաջինն ըլլալ: Միւս ընկերը ո՞ւր է: Միեւնոյն սո՞ւնը կը բնակիք: Քանի մը տարիէն ուսումդ կ'աւարտես: Այդչափ դրամով ի՞նչ բան գնեցիր: Քանի՞ ընկեր ունիս: Ո՞ր փողոցը կը բնակիք, Ուրի՞չ բան է գիտուն ըլլալը: Ի՞նչ գիրք կը կարդաս:

53. Մեյրիկ խօսք շինեցիք յայտնի ակնորոշ աստիակներով:

Իւրաքանչիւր, այսինչ, միեւնոյն, մէկալ, այդպիսի, այդչափ, բոլոր, քանի՞ քանի՞: Օրինակ. Մեկալ գիրքը կ'ուզեմ:

ԼԲ. Դաս. Դերանուն. — Անճանկան դերանուն.

77. Դերանուն. — Դերանունը բառ մըն է, որ անուան տեղը կը դրուի՝ զայն չկրկնելու համար: Օրինակ. Մուսեղ՝ հայ զօրավար է. Ան շատ պատերազմներ ըրած է: Ան դրուած է Մուսեղին տեղը:

78. Դերանունը թիւ, հալով և դէմ ունի:

79. Դէմը երեք է. առաջին, երկրորդ, երրորդ:

80. Անճանկան դերանուն. — Անճանկան

դերանունները գործողութիւն կատարող անձը կը ցուցնեն եւ հետեւեալներն են.

Եզակի	Յոննակի
Առաջին դէմք Ես	Մենք
Երկրորդ դէմք Դու	Դուք
Երրորդ դէմք Ինք, ան	Իրենք, անոնք

ԺԳ. Ընթերցուած
Վանառականն ու Գաւապետը

«Դուն հայր ունիս», հարցուց օր մը վաճառականը նաւապետին: «Ո՛հ, ես հայր չունիմ», պատասխանեց նաւապետը: «Հայրս ու պապս ծովու մէջ խեղդուեցան»: «Ուրեմն դուն ալ ծովու մէջ պիտի մեռնիս, ծովէն չե՞ս վախնար», յարեց վաճառականը միամտութեամբ: «Բայց խնդրեմ, դուք ալ կրնայի՞ք ինծի ըսել թէ ձեր հայրը ի՞նչպէս վախճանած է», հարցուց նաւապետը: «Հայրս մեռած է իր անկողնոյն մէջ», պատասխանեց վաճառականը: «Շատ լա՛», ուրեմն դուք ալ անկողնոյ մէջ պիտի մեռնիք, անկողնէն չէ՞ք վախնար», հարցուց նաւապետը ժպտելով ու առանց պատասխանի սպասելու մեկնեցաւ գնաց:

ՀՐԱՀԱՆՔՆԵՐ

54. Օրինակեցիք վերի ընթերցուածը եւ անձնական դերանուններէն՝ ստորագծեցիք:

55. Իերակացի ըսիք թե վարի անձնական դերանունները ֆակտորող անձ կը ցուցնեն:

Ես կը գրեմ, Դուն կը խաղաս: Մենք կ'աշխատինք: Ան կ'ուտէ, Դուք կը քնանաք: Իրենք կը

կարդան: Դուն կու լաս: Դուք կը հերկէք: Անոնք կը կամենն: Ինքը բերաւ:

ԼԳ. Դաս. — Յուցական Դերանուն

81. Յուցական դերանունները ցոյց կու տան ա՛յն անունները, որոնց վրայ կը խօսուի եւ հետեւեալներն են.

Եզակի	Յոննակի
Ա. դէմք Սա, աս, ասիկա	Ասոնք
Բ. դէմք Աս, ասիկա (դա)	Ասոնք
Գ. դէմք Նա, ան, անիկա	Անոնք

82. Ան, անիկա եւ անոնք անձնական դերանունի տեղ ալ կը գործածուին:

ԺԴ. Ընթերցուած. — Անձնատէր տղան

Սերոբ անձնատէր տղայ մըն էր: Ան միշտ իր վրայ կը մտածէր ու ամէն բան իրեն համար կ'ուզէր: Թէեւ մայրը յաճախ զանիկա կը խրատէր, սակայն ան բնաւ ինքզինքը չէր ուզոյր: «Աս ի՞նչ է, Սերո՛բ», հարցուց օր մը մայրիկը, շաքարները քեզի՛ եւ եղբայրներուդ համար գնած եմ. ինչո՞ւ դուն առանձին կ'ուտես: Ասոնք միայն քեզի՞ համար են»: Ամօթէն կարմրեցաւ Սերոբ ու կամացուկ մը շաքարները սեղանին վրայ դրաւ: Այն ատեն մայրը նորէն շաքարները Սերոբին յանձնեց՝ խրատելով որ անձնատէր չըլլայ, ուրիշներն ալ իր անձին պէս

սիրէ: Ու վերջապէս. «Ա՛ռ հիմայ», ըսաւ, «առոնք ու սա՛ր եղբայրներուդ հետ միասին կեր»:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

56. Օրինակեցիք վերի ընթերցուածը՝ ցուցակակն դերանուններն usnրագծերով:

57. Բերանացի ըսէք թե քանի՞նք դիմք եւ ի՛նչ թիւ եւ վարի ցուցակակն դերանունները:

Աս գնդասեղ է. Ասիկա ճախարակ է: Ասոնի գերմանացի են: Անիկա բժիշկ է: Ասոնի Հայաստանէն եկած են: Աս քանի՞ կ'արժէ: Ան ուշիմ աղջիկ է: Սա Այվազովսկիի նկարն է: Նա աղնիւ մարդ մըն է:

ԼԴ. Դաս.— Սագական Դերանուն

83. Սագական դերանունները անունի մը որո՛ւն ըլլալը կը ցուցնեն և անոր տեղը կը դրուին:

84. Սագական դերանուններն են.

Եզակի

Յոճնակի

Ա. գէժք Իմս

Մերք

Բ. գէժք Քուկդ

Չերք

Գ. գէժք Իրենը, իւրը (անորը) Իրենը (անոնցը)

ԺԵ. Ընթերցուած. — Գայլն ու գառնուկը

Գառնուկ մը ծարաւցած՝ հօտէն բաժնուեցաւ ու գնաց առուակէն ջուր խմելու: Յանկարծ անտանէն գայլ մը դուրս ելաւ ու մօտենալով գառնուկին՝ սաստեց. «Այս ջուրը իմս է, ինչո՞ւ կը խմես»: Գառնուկը պատասխանեց. «Եթէ քուկդ է, թո՛ղ որ խմեմ ու չնորհակալ ըլլամ քեզի»: «Ո՛ր է, պիտի չխմես այս ջրէն, ասիկա ձերը չէ», ըսաւ գայլը կոշտութեամբ: «Ի՞նչեմ որ մերը չէ», պատասխանեց գառնուկը հեղութեամբ. «Բայց չէի գիտեր թէ գայլերն իրենցը կը համարին Սասունոյ առած այս ջուրը»: «Լռէ՛, հիմայ կտոր կտոր կ'ընեմ դքեզ», պոռաց գայլը բարկութեամբ, երբ յանկարծ . . . շլա՛խկ գիտին սապալեցաւ չար գազանը հովուին հրացանի գնդակէն:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

58. Օրինակեցիք վերի ընթերցուածը եւ usացական դերանուններն usnրագծեցիք:

59. Բերանացի մեյմեկ խօսք շինեցիք հետեւեալ usացական դերանուններով.

Իմս, մերք, իրենցը, քուկդ, իրենը, ձերք, իւրք:

Օրինակ. Քու մազը շիկ է, իսկ սեր է:

ԼԵ. Դաս.— Յարաբերական Դերանուն

85. Յարաբերական դերանունը Ո՞ր բառն է և կը դրուի իրմէ առաջ եղած անուան տեղը:

86. Յարաբերական դերանունը ունի թիւ ու հօլով, բայց դէմք չունի:

87. Յարաբերական դերանունը հետեւեալ կերպով կը հոլովուի.

Եզակի	Յոճնակի
Ուղղ. Որ	Որոճի
Հայց. Զոր	Զորոճի
Սեռ. Տրակ. Որուն	Որոճոց
Բացառ. Որմէ	Որոճցմէ
Գործիակ. Որով	Որոճցմով

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

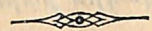
60. Օրինակեցե՛ք հետեւեալ խօսքերը եւ յարաբերական դերանուններն ստորագծեցե՛ք:

Այն ծառը, որ պտուղ չի տար, պէտք է կտրել ու վառել: Այդ որդը, որ հիմայ կը զեռայ, օր մը թիթեռ պիտի ըլլայ ու թռչի: Այն մարդիկ՝ որոնք օւրիչին բարիք ըրած են, իրենք ալ բարիք պիտի գտնեն: Ի՞նչ է այն բանը, որուն տեսքը նախ կը արտմեցնէ՝ յետոյ ալ կ'ուրախացնէ: Տղայ մը, որմէ իր ծնողքն ու դաստիարակները գոհ չեն՝ երեք սրտով ուրախ չի կրնար ըլլալ: Մի՛ արհամարհեր բան մը, զոր յետոյ պիտի ստիպուիս յարգել: Այն զրքերը՝ որոնցմէ օգուտ մը պիտի չքաղես՝ մի՛ կարգար:

61. Կետրուն տեղ՝ յարաբերական դերանունը որե՛ք բերանացի վարի խօսքերուն մեջ:

Այդ նամակը՝ . . . կարդացիր, հայրդ գրած է: Այս խնձորենին՝ . . . պտուղէն կերար՝ ես անկած եմ: Այն գրիչը՝ . . . կը գրէ Յակոբ, նուէր ստացեր է: Այդ մեծ անասունը՝ . . . կը վախնաս՝ փիղ կը կոչուի: Ասոնք՝ . . . վրայ կը զարմանաս, Հոսմէն բերուած են: Այդ բանը՝ . . . ա՛յնքան

կը զգուշանաս, քեզի չախաղանց հարկաւոր է:

ԼԶ. Դաս. — Անորո՛ւ Դերանուն

88. Անորո՛ւ դերանունները անորոջ անուններու տեղը կը դրուին և անորոջ գաղափար մը կը յայտնեն: Օրինակ. Աւակերտներուն դաս հարցուցի՝ ոչ մէկը դասը դիտեցաւ: Քեզի գիրք մը տուած էի, միեւնոյնը այսօր ես ուրիշէն ստացայ:

89. Անորո՛ւ դերանունները անորոջ անուններուն վրայ յօդ դնելով կը կազմուին և հետեւեալներն են.

Մէկը, ամէնք, բոլորը, ոմանք, ամէն մէկը, ոչ մէկը. ոչ ոք, ուրիշը, միւսը, մէկալը, միեւնոյնը, ո՞րը, ո՞վ, ո՞րչափը, ի՞նչը, և այլն:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

62. Գրեցե՛ք վարի խօսքերը եւ անորոջ դերանուններուն տեղը գիծ քաշեցե՛ք:

Երեք եղբայր ունէի, մէկը մեռաւ. Քանի՞ հօգի զլիարկ չունի. — ամէնքը: Քանի հօգի պտոյտի գացեր էին, ոմանք շոգեկառքով, ոմանք ալ քալելով: Բարեգործ մարդ մը աղքատներուն հաց բաժնեց, որոնցմէ ամէն մէկը տասնական ստացաւ: Չեզմէ ոչ մէկը պիտի բացակայի վաղուան հանդէսին:

Մարդիկ միշտ ուրիշը յանցաւոր կը նկատեն: Այս
 մասանիները կը տեսնե՞ս. բոլորն ալ սուլի են, իսկ
 ոմանք նոյնիսկ թանկագին քարերով զարդարուած
 արդ, ո՞րը կ'ուզես:

63. Բերանացի ըստքի հետեւեալ խօսքերուն
 մէջ ի՞նչ տեսակ դերանուն կայ:

Դասընկերներուդ մէջ դուն միշտ առաջինը
 եղիր: Երկուքս ալ ժամացոյց ունինք. սակայն իմս
 արծաթէ է, իսկ քուկդ սուլիէ: Ասիկա կը խոստա-
 նայ բնու սուտ չխօսիլ: Այս հին դրամներէն ո՞րը
 ամէնէն յարգին է: Ե՞րբ կը հաճիք մեզի այցե-
 լութեան գալ: Դժբախտաբար մենք պիտի չկարե-
 նանք գալ, եթէ կը հաճիք, դուք մեզի հրամայեցէք:

ՎԵՐՁ

ՆԻԹԵՐՈՒ ՅԱՆԿ

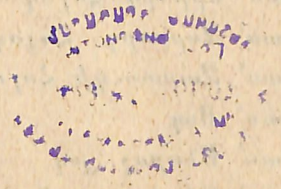

- 3-4 Յառաջարանի տեղ
 5 Ա. Դաս՝ Հայերէն քերականութիւն
 5-6 Բ. Դաս՝ Գիր
 6-7 Գ. Դաս՝ Վանկ
 7 Դ. Դաս՝ Բառ և խօսք
 8 Ե. Դաս՝ Առողանութիւն
 8-9 Զ. Դաս՝ Առողանութիւն-երկար
 9 Է. Դաս՝ Առողանութիւն-պարոյկ
 9-10 Ը. Դաս՝ Ե ձայնաւորը
 10 Թ. Դաս՝ Ո՛ ձայնաւորը
 11 Ժ. Դաս՝ ՈՒ-ի հնչումը
 11-12 ԺԱ. Դաս՝ Յ գիրը
 12-13 ԺԲ. Դաս՝ Տողադարձ
 13-14 ԺԳ. Դաս՝ Ուղղագրութիւն
 14-15 ԺԴ. Դաս՝ Ո և Ը ձայնաւորները
 15 ԺԵ. Դաս՝ Անուն կամ Գոյական
 16 ԺԶ. Դաս՝ Յատուկ Անուն
 17 ԺԷ. Դաս՝ Հասարակ Անուն
 17-18 ԺԸ. Դաս՝ Գոյականին թիւը
 19 ԺԹ. Դաս՝ Բազմավանկներուն յօքնակին
 20 Ի. Դաս՝ Հոլով և Հոլովում - Ա. Հոլովում
 21-22 ԻԱ. Դաս՝ Երկրորդ Հոլովում
 22-23 ԻԲ. Դաս՝ Երրորդ Հոլովում
 23-24 ԻԳ. Դաս՝ Չորրորդ Հոլովում
 24-25 ԻԴ. Դաս՝ Զարտուղի Հոլովում
 25-26 ԻԵ. Դաս՝ Յօդ
 26-27 ԻԶ. Դաս՝ Անորոշ յօդ
 27-28 ԻԷ. Դաս՝ Ածական - Որակական Ածական
 28-29 ԻԸ. Դաս՝ Յուցական Ածական

- 30 ԻԹ. Դաս՝ Ստացական Աձական
- 31-32 Լ. Դաս՝ Թուական Աձական
- 32-33 ԼԱ. Դաս՝ Անորոշ Աձական
- 33-34 ԼԲ. Դաս՝ Դերանուն - Անձնական Դերանուն
- 35-36 ԼԳ. Դաս՝ Յուցական Դերանուն
- 36-37 ԼԴ. Դաս՝ Ստացական Դերանուն
- 37-38 ԼԵ. Դաս՝ Յարաբերական Դերանուն
- 39-40 ԼԶ. Դաս՝ Անորոշ Դերանուն

1P

Page 1

« Ազգային գրադարան

NL0247437

7299